

ΓΙΑΝΝΗ ΧΡ. ΣΠΑΝΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΣΗΣ

(Ιστορική έρευνα – σενάριο)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ - ΑΡΧΕΙΟ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΜΑΤΣΗΣ

ΝΤΟΚΥΜΑΝΤΑΙΡ

ΛΟΓΟΣ

Οι μεγάλοι άντρες, οι μεγάλοι ηγέτες, είναι προικισμένοι από το Θεό να χαράσσουν την ιστορία τους. Γεννιούνται με τη μοιρόσταλη δύναμη της Δημιουργίας, να προδιαγράφουν την πορεία τους, να καθορίζουν το πεπρωμένο τους. Όπως εκείνες οι δραματικές μορφές, που μπορούν να προβλέπουν το ρόλο τους, να τον υποδύονται με τη θέλησή τους, να επιτελούν το χρέος με συνειδησιακή αυτοδυναμία και τραγική αυτοτέλεια και να δέχονται το τέλος τους, σαν έτοιμοι από καιρό, να σφραγίσουν με τον εκούσιο θάνατό τους, το αισθητό τέρμα της ζωής τους.

Ο Κυριάκος Μάτσης, ήταν γεννημένος μεγάλος. Ήταν γεννημένος ηγέτης, οραματιστής, ποιητής, επαναστάτης. Είχε πλήρη συνείδηση της αποστολής του και του πεπρωμένου του.

Ο Κυριάκος Μάτσης ήταν μια προσωπικότητα μαγνητική. Συνάρπαζε τους ανθρώπους με την ψυχική του δύναμη, τη γοητεία του λόγου του, τη δρώσα πίστη του στις ανώτερες αρχές που κοσμούν τον

ΕΙΚΟΝΑ

Φωτογραφικά στιγμιότυπα από την προηρωϊκή ζωή και κινηματογραφικά στιγμιότυπα από το Παλαιχώρι, το Βαρώσι και τη Θεσσαλονίκη.

Ο Κυριάκος Μάτσης με τους γονείς και τ'αδέλφια του, μαθητής στο Βαρώσι, φοιτητής στη Θεσσαλονίκη, ρήτορας στη Μακεδονία. Ο Μάτσης διανοούμενος, στοχάζεται και γράφει. (Το πρόσωπο γεμίζει την οθόνη). Όπου χρειάζεται υπάρχουν τιτλάκια ώστε να συμπληρώνουν το βιογραφικό.

Στην οθόνη χειρόγραφα του ήρωα, ποιητικά και πεζά.

Αρχεία φωτογραφιών:

Γιάννη Σπανού

Γιαννάκη Μάτση

άνθρωπο, την έμπρακτη μετουσίωση των αρετών σε τρόπους ζωής και συμπεριφοράς, την αφοσίωσή του στα πιο υψηλά ιδεώδη.

Το 1944, στην εκπνοή του δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου προδιαγράφει τη δική του πορεία.

Γράφει: “Αγωνίζομαι για το λαό, το βλέπω αμόρφωτο και θέλω να τον μορφώσω, τον βλέπω αδικημένο και θέλω να το δικαιώσω”.

Γεννήθηκε στην αγκαλιά των
Βουνών της Πιτσιλιάς, στο ορεινό
χωριό Παλαιχώρι, στις 23 Ιανουαρίου
1926.

Έφηβος έζησε στο Βαρώσι
όπου σπούδασε στο Ελληνικό
Γυμνάσιο Αμμοχώστου

Εκεί, στην πόλη του Ευαγόρα,
πρωτάρχησε να διαβάζει και
να εκφράζει τους φιλοσοφικούς
στοχασμούς για την ανθρωπιά,
τη δικαιοσύνη, την ελευθερία, τα
κοινωνικά πεπρωμένα, τα
εθνικά ιδεώδη, την αδελφосύνη.

Είναι η πρώιμη εποχή των μεγάλων
προβληματισμών. Οραματίζεται
έναν κόσμο αδελφωμένο, που να
πορεύεται στην πρόοδο και την
ευημερία, ανεξάρτητα από φυλετική
καταγωγή, φτάνει όλοι να σκέφτονται
και να συμπεριφέρονται με ανθρωπιά,
να σκάβουν αντάμα τη γη και να
σπέρνουν τη φιλία ελεύθεροι.

Τότε αρχίζει να οραματίζεται μια
κοσμογονική συνένωση των
ανθρώπων που ήρθε πολύ μετά, με
την ένωση της Ευρώπης. Ήταν μια
προδρομική σύλληψη, για έναν κόσμο
που θα γεννιόταν στο μέλλον. Μια
προέκταση του οράματος του Ρήγα του
Βαλεστινλή για Βαλκανική Δημοκρατία!

Στην ψυχή του θεριεύει η ιδέα του
αγώνα για ανθρωπιά και λευτεριά που
θα διατυπώσει στη Θεσσαλονίκη μετά
την υποδοχή της Εθνικής Πρεσβείας
τον Ιούνιο του 1950.

Θα έρθει κάποτε η ώρα της δράσεως.
Τίποτε δεν κερδίζεται χωρίς θυσίες και
η ελευθερία χωρίς αίμα!

Στο Βαρώσι, Οκτώβριο του 1944
χαιρέτησε τη λευτεριά που γυρνούσε
στην πατρίδα της την Ελλάδα.

Παλαιχώρι, δρομάκια
και παλιά σπίτια του χωριού.
Βουνά Παλαιχωριού.

Βαρώσι, Γυμνάσιο, Φωτογραφίες
περιβόλια, δρόμοι. Ζακ. Ιακωβίδη
Ανθισμένα λεμονόδεντρα. Άντη Χωματά
(Βαρώσι).

"Σιδηρά Διαθήκη". Εικόνες Αρχείου Γ.Σ.
Γράμματα του
Κυριάκου Μάτση.

Σελ. 703 (χειρόγραφο Μάτση)

Η χάρτα του Ρήγα

Χάρτης Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σελ. 690

Σελ. 450

Εκεί θρήνησε και για τον εμφύλιο.

Το 1946 άρχισε τις σπουδές του στη Γεωπονική Σχολή Θεσσαλονίκης. Η γνωριμία του με τη Μακεδονία τον συγκλόνισε. Οι επαφές του με προσωπικότητες του ελεύθερου τμήματος του έθνους του διάνοιξαν δρόμους αναζητήσεων και τόνωσαν τη διεκδικητική του ορμή.

Ο Κυριάκος Μάτσης εξελίχθηκε σε προδρομικό οδοιπόρο του εθνικού χρέους. Εξορμούσε παντού, διαλαλούσε τον απολυτρωτικό πόθο της Κύπρου, διακήρυττε την Ελληνική ανάγκη, συνήγειρε το λαό. Τόση ήταν η ρητορική του δεινότητα, τόση η φλόγα που πυρπολούσε τα στήθια του, που ο Γεώργιος Παπανδρέου τον χαρακτήρισε "αηδόνι της Κύπρου".

Στη Θεσσαλονίκη ήταν που Εδραιώθηκε η φιλία του με το Γρηγόρη Αυξεντίου, όταν ο έφεδρος ανθυπολοχαγός έμενε στην πόλη. Μια φιλία που οδήγησε και τους δυο στο ηρώο της αθανασίας.

Όταν γύρισε στην Κύπρο εργάστηκε γεωπόνος στα αγροκτήματα Κουκλιών και Αχεράς. Στα Κούκλια τον βρήκε ο άγγελος της επανάστασης της ΕΟΚΑ και του μετέδωσε το μήνυμα του ξεσηκωμού.

Η προσωπικότητά του τον ανέβασε στη συνείδηση του Αρχηγού του αγώνα. Ο Διγενής του εμπιστεύθηκε την πολυσήμαντη αποστολή του Γενικού Συνδέσμου της ΕΟΚΑ. Κι ο Κυριάκος Μάτσης μετατράπηκε

Λευκός Πύργος. Παραλία.

Θερμαϊκός, Χορτιάτης.

Λόφοι Θεσσαλονίκης.

Άγιος Δημήτριος, Αγία Σοφία, (Αρχειό Γ.Σ.)

Παλιές γειτονιές.

Εικόνες από Μονές Αγίου Όρους,

Εικοσαφοινίσσης, Τιμίου Προδρόμου, »

Φιλίππων, Βεργίνας, Δίου.

Οχυρό Ρούπελ.

Σελ. 487 Χάρτης Πορείας

Πεδία μαχών από τη Μακεδονία.

(Μεγάλο ντοκουμέντο)

Τάφοι ηρώων Κυπρίων. »

Φωτογραφία Μάτση ενώ ομιλεί.

Φωτογραφία με Γεώργιο

Παπανδρέου.

Λίμνες: Βόλβη, Πρέσπα, Αγίου

Βασιλείου. Ρεντίνα. Καβάλλα. Κιλκίς. »

Γεωπονική Σχολή,

Επταπύργιο Θεσσαλονίκης.

Χάρτης σελ. 487

Αηδονισμοί (Ασπροβάλτα – Αγ. Λυδία)

Μάτσης, Αυξεντίου.

Φωτογραφίες εποχής.

Ο Μάτσης με στρατιώτες.

Ο Αυξεντίου αξιωματικός.

Αγρόκτημα με δέντρα και ζώα. (Αλέξη Ηρακλείδη)

Συννεφιασμένος ουρανός.

Φυσήγματα ανέμων. Σκιές

που κινούνται στο σκοτάδι.

Ένα χέρι χτυπά το ρόπτρο

εισόδου.

Εικόνα Διγενή.

Αρχειό Γ.Σ.

σε λαμπαδηφόρο του απελευθερωτικού
πόθου. Σε αγγελιαφόρο του ξεσηκωμού.
Οργωνε το νησί, χωριά, πόλεις, κάμπους
και βουνά. Ανέβαινε στο κρησφύγετο του
Διγενή. **Ήταν ο σύνδεσμος του Μακαρίου
με το Διγενή.** Ο Κυριάκος Μάτσης ήταν
σκυταλοδρόμος της ελευθερίας. Μέχρι τη
σύλληψή του.

Αυτοκίνητο λαντ ρόβερ
ανεβαίνει στο Παλαιχώρι.

Φλόγα λαμπάδας σε
σκοτάδι ανηφορίζει.

Βαρώσι, Λευκωσία, Λεμεσός, Πάφος
Μόρφου
Φωτογραφίες
Ζακ Ιακωβίδη

Κερύνεια. Λημέρια Σπηλιών·
Έφοδος στρατιωτών σε σπίτι.
Συλλήψεις. Αγωνιστές με χειροπέδες.
Αστυνομικός σταθμός Ομορφίτας.

Το δράμα του Κυριάκου Μάτση μπήκε στην Προμηθεϊκή του διάσταση στις 9 Ιανουαρίου 1956, όταν συνελήφθηκε από τους πράκτορες του Σπέσιαλ Μπράντς.

Η αυλαία τραβήχτηκε στο ανακριτήριο του φοβερού αστυνομικού σταθμού Ομορφίτας.

Ο εφιάλτης άρχισε στο θάλαμο βασανιστηρίων. Εκεί πήραν θέσεις οι ειδεχθέστεροι βασανιστές. Ήξεραν ότι είχαν στα χέρια τους το Γενικό Σύνδεσμο της ΕΟΚΑ, τον αγωνιστή που γνώριζε πολλά. Το στρατηγείο του Αρχηγού, συνδέσμους, τομεάρχες, κατασκόπους, στελέχη, κρησφύγετα, σχέδια, μεθοδεύσεις.

Τα τέρατα της βαναυσότητας γνώριζαν ότι θ' ανάκριναν έναν εγκέφαλο φιλοσοφημένου πατριωτισμού. Ένα πανέξυπνο και ευέλικτο πολιτικό νου. Ένα συνειδητοποιημένο επαναστάτη της ελευθερίας.

Από την πρώτη στιγμή οι αποτρόπαιοι ανακριτές αιφνιδιάστηκαν.

Μόλις μπήκε στην αίθουσα ο Κυριάκος

Στη σκηνή θάλαμος βασανιστηρίων. Σκηνές από τον πανομοιότυπο αστυνομικό σταθμό Αγίου Δομετίου. Δίπλα, κάτω, σκαλοπάτια οδηγούν στο κελί αρ.1. Στο θάλαμο βρίσκονται 5 ανακριτές. Οι δύο φορούν άσπρες μπλούζες με αιμάτινες κηλίδες. Στο θάλαμο, ψηλά βρίσκεται καγκελόφρακτο παράθυρο. Μια αλυσίδα κρέμεται που καταλήγει σε χειροπέδες. Στον τοίχο σιδερένιο μονό κρεβάτι με σούστες χωρίς στρώμα. Φωτογραφίες βασανιστών.

Η φωτογραφία του Μάτση ενώ διαβάζει και γράφει.

Σύνεργα βασανισμών.

Καρκολού

Φουντανού

Τενεκές

Ύφασμα πνιγμού

Σακούλι πνιγμού

Μαστίγιο

Λεζάντες αντικειμένων

Επικουρικοί οδηγούν τον Κυριάκο Μάτση από το κελί 1 στο ανακριτήριο. Τον σπρώχνουν βάνουσα. Ο

Μάτσης πήρε την πρωτοβουλία των αγωνιστής κοιτάζει τους 5 ανακριτές κι κινήσεων. αρχίζει να μιλά. Τα σκέλη του είναι Μίλησε, κοιτώντας στα μάτια τους ανοιχτά, οι κινήσεις του χεριού σαν ανακριτές: «Για να μη χάνουμε τον σπαθιές. Ένας από τους ανακριτές καιρό μας, ομολογώ ότι ανήκω στην πλησιάζει τον αγωνιστή. Αρχίζει ΕΟΚΑ. Πολεμώ ευσυνείδητα για τη διάλογος. Αρχίζει δικαιοσύνη, για την ελευθερία της Απόδοση σκηνικού με: Αρχίζει πατρίδας μου και διερωτώμαι ποιος Φωτογραφίες βασανιστών. Αρχίζει από σας δεν θα΄κανε το ίδιο αν Σταθμός Ομορφίας ή Αγίου Δομετίου. Αρχίζει βρισκόταν στην ίδια θέση με μένα. Θα Φωτογραφία Κυριάκου που μιλά. Αρχίζει αισθανόμουν ντροπή αν δεν έπαιρνα Εικόνα επιταγμένου σπιτιού, πλάϊ στο σταθμό όπου και οι βασανισμοί. Αρχίζει μέρος σ' αυτό τον αγώνα». Περίτειχισμα, σιδερένια ψηλή είσοδος. Αρχίζει Πλάϊ δημοτικό σχολείο. Αρχίζει

Οι ανακριτές δεν είχαν καμιά αμφιβολία. Από τον Κυριάκο Μάτση δεν θ' άκουγαν λέξη για όσα ήθελαν. Το σύνθημα των βασανιστηρίων δόθηκε. Το ανακριτήριο μετατράπηκε γι' άλλη μια φορά σε θάλαμο απάνθρωπου μαρτυρίου.

Οι πόνοι ήταν φριχτοί. Αβάσταχτη η οδύνη. Με ηλεκτροσόκ και τεχνητούς πνιγμούς προσπαθούσαν να τον λυγίσουν. Λιποθυμούσε, τον συνέφερναν κι άρχιζαν από την αρχή. Εφάρμοσαν τις πιο σαδιστικές μεθόδους βασανισμού.

Πέντε μερόνυχτα βασάνιζαν τον Κυριάκο Μάτση. Κουράζονταν οι βασανιστές

Αποδίδεται με
υπάρχουσες εικόνες

Οι 5 ανακριτές περικυκλώνουν τον ανακρινόμενο. Τον γρονθοκοπούν, τον κλωτσούν. Ο αγωνιστής γέρνει αντίθετα με τις γροθιές. Πέφτει. Χορεύουν στο στομάχι του. Τον κλωτσούν.

Ήχοι πληγμάτων και βογγητών πόνου.

Σύνεργα βασανισμού

Σχίζουν το πουκάμισό του. Του φορούν κουκούλα. Αποδίδεται ο τεχνητός πνιγμός. Λιποθυμά. Του πετούν νερό.

Τον χτυπούν με μαστίγιο. Ακούονται ήχοι φρίκης, ουρλιαχτά, πλαταγισμοί μαστιγίων. Το κορμί ραβδώνεται με αίμα. Απόδοση: Φωτογραφίες από
— βασανιστήρια.

— Δένουν τον ανακρινόμενο στην αλυσίδα.

Κραυγή πόνου που καταλήγει σε οξείς λαρυγγισμούς.

εξαντλούνταν, άλλαζαν βάρδιες. Άμα απόκαμναν πια τον πετούσαν στο κελλί νούμερο ένα, μα έβαζαν έναν φρουρό να μην το αφήνει να κοιμηθεί.

Στις πρώτες μέρες κτυπούσε τον τοίχο δίνοντας σύνθημα ζωής στον αδελφό του, που ήταν εγκλωβισμένος στο διπλανό κελί. Μα τα χτυπήματα όλο κι εξασθενίζαν ώσπου έπαψαν να ακούγονται.

Ο αγωνιστής ήταν ζωντανός - νεκρός. Σε λιτή αναφορά του προς τον Αρχηγό της ΕΟΚΑ Διγενή σημειώνει: *“Υπέστημεν δοκιμασίαν αλλά ο Θεός μας εβοήθησε. Εξήσκησαν τρομεράν πίεσιν σε μας παντός είδους. Πάντως πήραν μαθήματα ελληνικής ψυχής και το ομολόγησαν”.* Μιλτιάδης

Η ψυχή στεκόταν πάντα όρθια, αλύγιστη και άξια. Και το ηθικό μεγαλείο της, βρήκε την εκτυφλωτική του λάμψη όταν ο Κυβερνήτης, Στρατάρχης Σερ Τζιόν Χάρντιγκ σε μια πρωτοφανή κίνησή του επισκέφθηκε τα ανακριτήρια Ομορφίτας, συναντήθηκε με τον Κυριάκο Μάτση και συζήτησε μαζί του το Κυπριακό και το Μακεδονικό. Στο τέλος ο Στρατάρχης δεν απέφυγε τον πειρασμό και πρότεινε στον Μάτση μισό εκατομύριο λίρες για να του αποκαλύψει το κρησφύγετο του Διγενή. Ο ήρωας στάθηκε όρθιος κτύπησε τη γροθιά του στο τραπέζι και απάντησε: *“Εξοχότατε, ού περι χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα, αλλά περί αρετής. Λυπούμαι διότι με προσβάλλετε με την πρότασή σας”.*

Τα βασανιστήρια συνεχίζονται.

Ακούονται βογγητά και ουρλιαχτά πόνου.

Αγκομαχητά.

Αλλαγές βασανιστών. Φεύγουν, επανέρχονται. Φωτογραφίες βασανιστών.

Συνθηματικά χτυπήματα σε ρυθμό “Ε Ε Ένωση” που σιγά-σιγά εξασθενίζουν. Αποδίδονται ήχοι επιθανάτιων ρόγχων.

Από υπάρχοντα στιγμιότυπα.

Πετούν τον κρατούμενο στο κελί. Χτυπά συνθηματικά στον τοίχο. Ο φρουρός δεν τον αφήνει να κοιμηθεί. Ήχοι συνθηματικών χτυπημάτων.

Εμφανίζεται ο κυβερνήτης με συνοδεία. Είναι κοντός, στρατιωτικός. Τον περιστοιχίζουν οι ανακριτές με πολιτικά ρούχα. Κάθεται στο γραφείο. Οδηγούν το Μάτση από το κελί 1. Ο Χάρτινγκ

Ο Μάτσης γύρισε, βγήκε από το γραφείο, έκλεισε την πόρτα και πήγε στο κελί μου.

Ο Χάρτινγκ εξετίμησε τον αγωνιστή, τον άνθρωπο Κυριάκο Μάτση και διέταξε να μην τον ξαναβασανίσουν.

Ήταν από τα φωτεινότερα πνεύματα της Νεοελληνικής ιστορίας.

Ήταν φυσιογνωμία που οραματιζόνταν τον ιδεώδη ανθρώπινο τύπο και διέθετε τη δύναμη που χρειαζόταν, για το θεμέλιωμα της πίστης ως το πρότυπο του ανθρώπου που μπορούσε να καλλιεργηθεί σε οποιοδήποτε μέρος της γής, να ανθίσει και να καρπίσει, φτάνει να υπήρχε η προδιάθεση της ανθρωπιάς και η πνοή της λεβεντιάς που θα θέρειε τον άνθρωπο. Τον άνθρωπο που θα έσκυβε στη γη, θα την έσκαβε με δημιουργικό σθένος, θα την πότιζε με τον τίμιο ιδρώτα του και θα εμπνεόταν από την θέληση νάναι λυτρωμένος και ελεύθερος.

Προσωπικότητα, ακτινοβόλουσα, που με μετουσίωσε την ιδεολογία σε έμπρακτη έκφραση ζωής. Την ανώτερη πνευματική αναγκαιότητα σε ρυθμό αγωνιστικής δράσης. Τον πατριωτισμό σε απαστράπτουσα αρετή.

Τα ευρωπαϊκά ιδεώδη τα προδιέγραψε προφητικά ως παναθρώπινες αρχές, τον Οκτώβρη του 1958, ένα μήνα προτού θυσιαστεί στο Δίκωμο σε επιστολή του που κατέληγε: "... δεν νοιάζομαι αν τη γη αυτή τη ζουν Τούρκοι για Έλληνες, Εβραίοι για... Εκείνο που έχει αξία είναι να τη ζούν αυτοί που την ποτίζουν με τον ιδρώτα τους, να περπατούν πάνω της ελεύθεροι, διαφεντευτές της, κυρίαρχοί της. Να αναπνέουν περήφανοι τον αέρα της που νάναι αέρας δροσιάς, ομορφιάς, λεβεντοσύνης... όχι πνίχτης".

Οι Άγγλοι τον έκλεισαν στα κρατητήρια

προτείνει ένα βαλιτσάκι. Ο ήρωας χτυπά το χέρι του στο γραφείο, φεύγει, κλείει την πόρτα με πάταγο. Κατεβαίνει στο κελί, κάθεται στο δάπεδο.

Από ταινίες άφιξης του Χάρτινγκ και συνομιλιών Λήδρα Πάλας.

Η εικόνα του ήρωα αρχίζει να διαγράφεται σε ύφασμα και να ξεδιπλώνεται από μια ρυτίδα του βουνού σαν σημαία.

Εικόνες από σκηνική παράσταση σταδίου.

→ χειρόγραφο.

Άνθρωποι με κασμάδες σε κορφές σκάβουν το βουνό. Ήφαιστος

Τεχνικής Σχολής
Λευκωσίας.

με αριθμό πολιτικού κρατουμένου 196, όπου ανέπτυξε εξαιρετη διαφωτιστική και ευρύτερη δράση.

Με εντολή του Κυβερνήτη τον επισκέπτεται στο στρατόπεδο συγκέντρωσης στην Κοκκινοτριμιθιά ο αποικιακός γραμματέας Ρένταγουεϊ. Ο απεσταλμένος του Κυβερνήτη συζήτησε με τον Μάτση το Κυπριακό. Οι συνομιλίες αυτές συνεχίσθηκαν και με διάφορους άλλους εκπροσώπους του κυβερνήτη. Ο Διγενής κατατοπιζόνταν με μυστικό σύνδεσμο για την εξέλιξη αυτών των συζητήσεων. Ο Κυριάκος Μάτσης έπεισε τον Ρένταγουεϊ και τους υπόλοιπους συνομιλητές του για την ανάγκη βελτίωσης βασικών όρων των συνομιλιών Μακαρίου - Χάρντιγκ όπως η σύντμηση του χρόνου για την αυτοδιάθεση, η αμνηστία και η εσωτερική ασφάλεια.

Ο Αρχηγός της ΕΟΚΑ με επιστολή του πριν τον Μιλτιάδη (ψευδώνυμο Κυριάκου Μάτση), τον Μάιο του 1956 έθεσε τους τελικούς δικούς του όρους.

Απέδρασε με συναγωνιστές του το Σεπτέμβριο του 1956. Ανέλαβε ως Τομεάρχης στην περιοχή Πενταδακτύλου.

Επιστολή Διγενή προς Μιλτιάδη:
σελ. 669 (χειρόγραφο)

Κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς. Φωτογραφ.
Τρόπος και σημείο απόδρασης.
Λαγουδερά. Πενταδάκτυλος,
Κερύνεια.
Καραβάς. Περιβόλια. Φωτογραφίες
Ζακ Ιακωβίδη.

Ο ήρωας συνέχισε τη δράση του στην Επαρχία Κερύνειας. Και το Νοέμβριο του 1958 πήρε το δρόμο για τη συνάντησή του με την αιωνιότητα που του είχε στήσει τελευταίο καρτέρι στο Δίκωμο.

Οι Αγγλοι άρχισαν εντατικές έρευνες αποκλείοντας τον Άγιο Γεώργιο και τον Καραβά. Ο καταζητούμενος Τομεάρχης διέσπασε τον κλοιό του στρατού, διολίσθησε στην Κερύνεια, προωθήθηκε στο Πέλλα-Παίς και τέσσερις μέρες μετά ορειβάτησε προς το Δίκωμο.

Το απόγευμα της 17ης Νοεμβρίου 1958 εμφανίστηκαν έξω από το χωριό καμιά σαρανταριά Αγγλοι στρατιώτες. Στις 19 Νοεμβρίου, ώρα 9:30 το πρωί, οι στρατιώτες έκαναν έρευνα στο σπίτι του Κυριάκου Διάκου όπου κρυβόταν ο τομεάρχης και οι δύο σύντροφοί του σε

Οικία Ανδρέα Καρεφυλλίδη οδός Ελλάδος, Κερύνεια
Στρατιωτικό αυτοκίνητο μπροστά από το προσκήνιο. Δύο πηδούν και τρέχουν. Οι στρατιώτες παίρνουν θέσεις και πυροβολούν με στεν, τόμσον, μπρεν, καταιγιστικά.

Στρατός, μεγάφωνα αναγγέλλουν κατ'οίκον περιορισμό, στα Αγγλικά και στα Ελληνικά. Κρησφύγετο, σπίτι Καρεφυλλίδη στην οδό Ελλάδος 7 Φωτίζεται το σκηνικό Πενταδακτύλου

Ο ήρωας ορειβατεί προς το Δίκωμο. (Η σκηνή μετακινείται στο βουνό)
Κρησφύγετο στην οικία Διάκου. Συνάντηση Μάτση και 2 ανταρτών.

Από παράσταση σταδίου

Εικόνες αγωνιστών

Από υπάρχοντα

Στρατός στο Δίκωμο (σαράντα στρατιώτες). Ομάδα διενεργεί έρευνες στο σπίτι, πάνω από το κρησφύγετο. Φεύγουν οι στρατιώτες και επανέρχονται.

υπόγειο κρησφύγετο. Οι αγωνιστές άκουγαν το βήματα των στρατιωτών στο δάπεδο.

Οι Άγγλοι αποχώρησαν αλλά το χέρι της προδοσίας τους επανέφερε στις 12:30. Τους έδειξε το στόμιο του κρησφυγέτου. Αρχισαν να σπάζουν την απόφραξη.

Είναι χαρακτηριστική η στιχομυθία μεταξύ των Άγγλων αξιωματικών /πάνω από το περικυκλωμένο κρησφύγετο και του τουρκοκύπριου ~~μεταφραστή~~, όπως καταγράφεται στα επίσημα έγγραφα της αποικιοκρατίας για τη θυσία του.

Φωνάζει

Φωνάζει ο τουρκοκύπριος μεταφραστής:

(Οι σκηνές από αυθεντικά κινηματογραφικά)

Μαύρη μορφή με χέρι που δείχνει το στόμιο του κρησφυγέτου.

Από παράσταση σταδίου

Οι Άγγλοι χτυπούν στο κάλυμμα του κρησφυγέτου.

Οι τρεις αντάρτες οπλίζουν. Καίουν χαρτιά. Ένα όπλο εκπυρσοκροτεί.

Βλπ. Ταινίες ΣΙΜΑΕ

Μεταλλικά δοχεία (τάγκια) με πετρέλαιο στο σπίτι.

Από παράσταση σταδίου

Ο Μάτσης διατάσσει έξοδο των συντρόφων του. Βγαίνουν με τα χέρια ψηλά από την τρύπα.

Αναπαράσταση εξόδου.

Ο ήρωας κρατεί τα όπλα του. Ρίχνουν χειροβομβίδες. Εκρήξεις. Το κρησφύγετο στους καπνούς.

Βλπ. Σκυταλοδρομία θανάτου.

Πάνω από τον Πενταδάκτυλο μορφή

~~Άκουσα τον μεταφραστή να φωνάζει στα Ελληνικά:~~

« Μάτση, Μάτση πιάστηκες στο κρησφύγετο. Δεν υπάρχει πιθανότητα να δραπετεύσεις. Παραδόσου.»

Στη συνέχεια άκουσα μια βαριά φωνή που φαινόταν ότι ερχόταν κάτω από το δάπεδο, να απαντά στα Ελληνικά:

« Δεν παραδίδομαι.»

Ο μεταφραστής στη συνέχεια ρώτησε:

«Πόσοι άνδρες είστε εκεί κάτω»;

και η φωνή απάντησε:

« Τρεις»

Ο μεταφραστής ακολούθως ρώτησε:

« Πόσα όπλα έχετε μαζί σας»;

Και η φωνή απάντησε:

«Δύο»

Ο μεταφραστής ρώτησε:

«Έχετε βόμβες»;

Και η φωνή απάντησε:

«Έχουμε βόμβες».

Ο μεταφραστής είπε στην συνέχεια:

«Έλάτε ένας, ένας, άοπλοι και παραδοθείτε».

Η φωνή απάντησε:

«Δύο πρόσωπα έρχονται άοπλα μην τους πυροβολήσετε»

Ο μεταφραστής ρώτησε:

«Εσύ τι θα κάμεις»;

Η φωνή απάντησε:

«Σκέφτομαι τι θα κάμω με τον εαυτό μου. Εάν δεν θέλετε να πολεμήσετε είναι καλύτερα να φύγετε από το δωμάτιο».

Και πρόσθεσε:

«Αν θα βγω, θα βγω πυροβολώντας».

~~Δεν είχε την ευκαιρία να στήσει μάχη.~~

Οι Άγγλοι έριψαν χειροβομβίδες στο κρησφύγετο. Ο ήρωας πέθανε έχοντας αγκαλιασμένα δυο αυτόματα. Το δεξιό του πόδι ήταν αποκομμένο κι απανθρακωμένο. Το αίμα του έσταζε στο δάπεδο, σπονδή και προσευχή στο θυσιαστήριο της λευτεριάς.

Ο θάνατός του βύθισε τον Ελληνισμό σε πένθος βαρύ. Η Θεσσαλονίκη έκλαψε τον ήρωα σαν δικό της παιδί. Οι μνήμες του παλληκαριού απλώνονται από το ένα ως το άλλο άκρο της Μακεδονίας. Στον Άγιο Δημήτριο τελέστηκε νεκρώσιμη ακολουθία. Μια επιβλητική πομπή διέσχισε την πόλη. Επί κεφαλής η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου.

Ο Αρχηγός της ΕΟΚΑ Διγενής κυκλοφόρησε προκήρυξη για τη θυσία του ήρωα:

Η προκήρυξη για το Μάτση.

«ΖΗΤΩΣΑΝ ΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΜΑΣ»

Ένας ακόμη ήρωας έπεσε και εκόσμησε το Πάνθεον του Κυπριακού αγώνος, ο ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΣΗΣ.

Ο ηρωικός θάνατός του:

πατά στις κορφές. Γιγαντιαία παράσταση σε νέφη καπνών. Κρατά σημαία και σταυρό.

Από παράσταση σταδίου

Την ίδια στιγμή πολλές γαλανόλευκες στα κάστρα και στις κορφές.

Πενταδάκτυλος. Η οροσειρά διακρίνεται μουντή στο μισοσκόταδο. Καταχνιά. Φωτάκια στο Δίκωμο. Ένα φως δυνατό σαν φάρος στο σημείο της θυσίας ή πυρσός αναμμένος στο σκοτάδι.

Φωτογραφίες 774, 775, 776

Σαραντάπηχη η σιλουέττα ξεθηκαρώνεται πάνω από τα βουνά. Κρατά τεράστιο σταυρό - δαυλό φλεγόμενο που δείχνει τα

Χαράσσει για μια φορά τον κορφοβούνια. Σημαίες γαλανόλευκες
 αιματοβαμμένο δρόμο, που κάθε και Βυζαντινές βγαίνουν μεσ' από τα
 αγωνιστής μας θα ακολουθήσει, για να σπλάχνα του βουνού κι ανεμίζουν.
 αντιμετώπιση τον τύραννον, με τον Μουσική ηρωϊκή. Από παράσταση
 δάκτυλον πάντα στην σκανδάλην και με Σταδίου.
 την σταθεράν απόφασιν να τον
 συντρίψη ή να πέση ο ίδιος.

Δείχνει σε κάθε Κύπριον Έλληνα Μια τεράστια γαλανόλευκη σημαία
 (άνδρα, γυναίκα, παιδί) τον δρόμον της ξεδιπλώνεται, κυματίζει και καλύπτει τα
 τιμής και του καθήκοντος, που πρέπει βουνά.
 να ακολουθήση, για να κατισχύση
 τελικώς ο αγώνας μας.

Διαλαλεί ανά τον πεπολιτισμένον
 κόσμον με ποία ιδανικά, ποίαν θυσίαν,
 ποία ηθικά εφόδια κοσμούνται οι
 μαχηταί της Κυπριακής Λευτεριάς.

Τα κενά εκείνων, που μας αφήνουν για
 πάντα, συμπληρούνται αμέσως με τας
 εφεδρείας μας, αι οποίαι με την σειράν
 των ανυπομονούν να εισέλθουν εις τον
 αγώνα και με την ευγενή φιλοδοξίαν να
 φανούν υπέρτεροι των προκατόχων
 των.

Τέτοια λεβεντογενιά, με ηρωϊκούς
 νεκρούς και τιάνας αγωνιστάς, ποτέ
 δεν πεθαίνει, αλλά πάντα ΝΙΚΑ.

Αιωνία η μνήμη των νεκρών αγωνιστών
 μας. Ζήτησαν οι αγωνισταί μας.

ΕΟΚΑ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΔΙΓΕΝΗΣ.

77.46

ΓΙΑΝΝΗ ΧΡ. ΣΠΑΝΟΥ

Εχει αγορασει

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΣΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ - ΑΡΧΕΙΟ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΜΑΤΣΗ

99595383
99322156

ΝΤΟΚΥΜΑΝΤΑΙΡ

ΛΟΓΟΣ

Οι μεγάλοι άντρες, οι μεγάλοι ηγέτες, είναι προικισμένοι από το Θεό να χαράσσουν την ιστορία τους. Γεννιούνται με τη μοιρόσταλη δύναμη της Δημιουργίας, να προδιαγράφουν την πορεία τους, να καθορίζουν το πεπρωμένο τους. Όπως εκείνες οι δραματικές μορφές, που μπορούν να προβλέπουν το ρόλο τους, να τον υποδύονται με τη θέλησή τους, να επιτελούν το χρέος με συνειδησιακή αυτοδυναμία και τραγική αυτοτέλεια και να δέχονται το τέλος τους, σαν έτοιμοι από καιρό, να σφραγίσουν με τον εκούσιο θάνατό τους, το αισθητό τέρμα της ζωής τους.

Ο Κυριάκος Μάτσης, ήταν γεννημένος μεγάλος. Ήταν γεννημένος ηγέτης, οραματιστής, ποιητής, επαναστάτης. Είχε πλήρη συνείδηση της αποστολής του και του πεπρωμένου του.

Ο Κυριάκος Μάτσης ήταν μια προσωπικότητα μαγνητική. Συνάρπαζε τους ανθρώπους με την ψυχική του δύναμη, τη γοητεία του λόγου του, τη δρώσα πίστη του στις ανώτερες αρχές που κοσμούν τον

ΕΙΚΟΝΑ

Φωτογραφικά στιγμιότυπα από την προηρωϊκή ζωή και κινηματογραφικά στιγμιότυπα από το Παλαιχώρι, το Βαρώσι και τη Θεσσαλονίκη.

Ο Κυριάκος Μάτσης με τους γονείς και τ'αδέλφια του, μαθητής στο Βαρώσι, φοιτητής στη Θεσσαλονίκη, ρήτορας στη Μακεδονία. Ο Μάτσης διανοούμενος, στοχάζεται και γράφει. (Το πρόσωπο γεμίζει την οθόνη). Όπου χρειάζεται υπάρχουν τιτλάκια ώστε να συμπληρώνουν το βιογραφικό.

Στην οθόνη χειρόγραφα του ήρωα, ποιητικά και πεζά.

Αρχεία φωτογραφιών:

Γιάννη Σπανού

Γιαννάκη Μάτση

άνθρωπο, την έμπρακτη μετουσίωση των αρετών σε τρόπους ζωής και συμπεριφοράς, την αφοσίωσή του στα πιο υψηλά ιδεώδη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ - ΑΡΧΕΙΟ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΜΑΤΣΗ

Γεννήθηκε στην αγκαλιά των Βουνών της Πιτσιλιάς, στο ορεινό χωριό Παλαιχώρι, στις 23 Ιανουαρίου 1926.

Έφηβος έζησε στο Βαρώσι όπου σπούδασε στο Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου

Εκεί, στην πόλη του Ευαγόρα, πρωτάρχισε να διαβάζει και να εκφράζει τους φιλοσοφικούς στοχασμούς για την ανθρωπιά, τη δικαιοσύνη, την ελευθερία, τα κοινωνικά πεπρωμένα, τα εθνικά ιδεώδη, την αδελφοσύνη.

Το 1946 άρχισε τις σπουδές του στη Γεωπονική Σχολή Θεσσαλονίκης. Η γνωριμία του με τη Μακεδονία τον συγκλόνισε. Οι επαφές του με προσωπικότητες του ελεύθερου τμήματος του έθνους του διάνοιξαν δρόμους αναζητήσεων και τόνωσαν τη διεκδικητική του ορμή.

Ο Κυριάκος Μάτσης εξελίχθηκε σε προδρομικό οδοιπόρο του εθνικού χρέους. Εξορμούσε παντού, διαλαλούσε τον απολυτρωτικό πόθο της Κύπρου, διακήρυττε την Ελληνική ανάγκη, συνήγειρε το λαό. Τόση ήταν η ρητορική του δεινότητα, τόση η φλόγα που πυρπολούσε τα στήθεια του, που ο Γεώργιος Παπανδρέου τον χαρακτήρισε "αηδόνι της Κύπρου".

Στη Θεσσαλονίκη ήταν που ξδραιώθηκε η φιλία του με το Γρηγόρη Αυξεντίου, όταν ο έφεδρος ανθυπολοχαγός έμενε στην πόλη. Μια φιλία που οδήγησε και τους δυο στο ηρώο της αθανασίας.

Παλαιχώρι, δρομάκια και παλιά σπίτια του χωριού. Βουνά Παλαιχωριού.

Βαρώσι, Γυμνάσιο, Φωτογραφίες περιβόλια, δρόμοι. Ζακ. Ιακωβίδη Ανθισμένα λεμονόδεντρα. Άντη Χωματά (Βαρώσι).

"Σιδηρά Διαθήκη". Εικόνες Αρχείου Γ.Σ. Γράμματα του Κυριάκου Μάτση.

Λευκός Πύργος. Παραλία.

Θερμαϊκός, Χορτιάτης. Λόφοι Θεσσαλονίκης. Άγιος Δημήτριος, Αγία Σοφία, (Αρχείο Γ.Σ.) Παλιές γειτονιές. Εικόνες από Μονές Αγίου Όρους, Εικοσαφίνισης, Τιμίου Προδρόμου, » Φιλίππων, Βεργίνας, Δίου. Οχυρό Ρούπελ. 01

Πεδία μαχών από τη Μακεδονία. (Μεγάλο ντοκουμέντο) Τάφοι ηρώων Κυπρίων. » Φωτογραφία Μάτση ενώ ομιλεί. Φωτογραφία με Γεώργιο Παπανδρέου. Λίμνες: Βόλβη, Πρέσπα, Αγίου Βασιλείου. Ρεντίνα. Καβάλλα. Κιλκίς. » Γεωπονική Σχολή, Επταπύργιο Θεσσαλονίκης.

Αηδονισμοί (ΑΓΝΟΣΕΪΣ - Αφ. Αιδία)

Μάτσης, Αυξεντίου. Φωτογραφίες εποχής. Ο Μάτσης με στρατιώτες. Ο Αυξεντίου αξιωματικός.

Όταν γύρισε στην Κύπρο
εργάστηκε γεωπόνος στα αγροκτήματα
Κουκλιών και Αχεράς. Στα Κούκλια τον
βρήκε ο άγγελος της επανάστασης
της ΕΟΚΑ και του μετέδωσε
το μήνυμα του ξεσηκωμού.

Η προσωπικότητά του τον ανέβασε
στη συνείδηση του Αρχηγού του
αγώνα. Ο Διγενής του εμπιστεύθηκε
την πολυσήμαντη αποστολή του
Γενικού Συνδέσμου της ΕΟΚΑ.
Κι ο Κυριάκος Μάτσης μετατράπηκε
σε λαμπαδηφόρο του απελευθε-
ρωτικού πόθου. Σε αγγελιαφόρο
του ξεσηκωμού. Όργωνε το νησί,
χωριά, πόλεις, κάμπους και βουνά.
Ανέβαινε στο κρησφύγετο του
Διγενή. Ο Κυριάκος Μάτσης ήταν
σκυταλοδρόμος της ελευθερίας.
Μέχρι τη σύλληψή του.

Αγρόκτημα με δέντρα και ζώα. (Αλέξη
Ηρακλείδη)

Συννεφιασμένος ουρανός.
Φυσήγματα ανέμων. Σκιές
που κινούνται στο σκοτάδι.
Ένα χέρι χτυπά το ρόπτρο
εισόδου.

Εικόνα Διγενή. Αρχείο Γ.Σ.

Αυτοκίνητο λαντ ρόβερ
ανεβαίνει στο Παλαιχώρι.

Φλόγα λαμπάδας σε
σκοτάδι ανηφορίζει.

Βαρώσι, Λευκωσία, Λεμεσός, Πάφος
Μόρφου Φωτογραφίες
Ζακ Ιακωβίδη

Κερύνεια. Λημέρια Σπηλιών.
Έφοδος στρατιωτών σε σπίτι.
Συλλήψεις. Αγωνιστές με χειροπέδες.
Αστυνομικός σταθμός Ομορφίτας.

Το δράμα του Κυριάκου Μάτση μπήκε στην Προμηθειική του διάσταση στις 9 Ιανουαρίου 1956, όταν συνελήφθηκε από τους πράκτορες του Σπέσιαλ Μπραντς.

Η αυλαία τραβήχτηκε στο απέναντι ανακριτήριο του φοβερού αστυνομικού σταθμού Ομορφιάς, που οι βρυκόλακες των βασανιστών του μεσαιώνα, της Γκεστάπο και των ΕΣ ΕΣ μετέτρεψαν σε κόλαση.

Ο εφιάλτης άρχισε στο θάλαμο βασανιστηρίων. Εκεί πήραν θέσεις οι πέντε ειδικότεροι βασανιστές. Ήξεραν ότι είχαν στα χέρια τους το Γενικό Σύνδεσμο της ΕΟΚΑ, τον αγωνιστή που γνώριζε πολλά. Το στρατηγείο του Αρχηγού, συνδέσμους, τομεάρχες, κατασκόπους, στελέχη, κρησφύγετα, σχέδια, μεθοδεύσεις.

Τα τέρατα της βαναυσότητας γνώριζαν ότι θ'ανάκριναν έναν εγκέφαλο φιλοσοφημένου πατριωτισμού. Έναν πανέξυπνο και ευέλικτο πολιτικό νου. Ένα συνειδητοποιημένο επαναστάτη της ελευθερίας.

Από την πρώτη στιγμή οι αποτρόπαιοι ανακριτές αφηνιάστηκαν.

Μόλις μπήκε στην αίθουσα ο Κυριάκος

Στη σκηνή θάλαμος βασανιστηρίων. Σκηνές από τον πανομοιότυπο αστυνομικό σταθμό Αγίου Δομετίου. Δίπλα, κάτω, σκαλοπάτια οδηγούν στο κελί αρ.1. Στο θάλαμο βρίσκονται 5 ανακριτές. Οι δύο φορούν άσπρες μπλούζες με αιμάτινες κηλίδες. Στο θάλαμο, ψηλά βρίσκεται καγκελόφρακτο παράθυρο. Μια αλυσίδα κρέμεται που καταλήγει σε χειροπέδες. Στον τοίχο σιδερένιο μονό κρεβάτι με σούστες χωρίς στρώμα. Φωτογραφίες βασανιστών.

Η φωτογραφία του Μάτση ενώ διαβάζει και γράφει.

Σύνεργα βασανισμών.

Καρκολού

Φουντανού

Τενεκές

Ύφασμα πνιγμού

Σακούλι πνιγμού

Μαστίγιο

Λεζάντες αντικειμένων

Επικουρικοί οδηγούν τον Κυριάκο Μάτση από το κελί 1 στο ανακριτήριο.

Τον σπρώχνουν βάναυσα. Ο

Μάτσης πήρε την πρωτοβουλία των αγωνιστής κοιτάζει τους 5 ανακριτές κι κινήσεων. αρχίζει να μιλά. Τα σκέλη του είναι

Μίλησε, κοιτώντας στα μάτια τους ανοιχτά, οι κινήσεις του χεριού σαν ανακριτές: «Για να μη χάνουμε τον σπαθιές. Ένας από τους ανακριτές καιρό μας, ομολογώ ότι ανήκω στην πλησιάζει τον αγωνιστή. Αρχίζει ΕΟΚΑ. Πολεμώ ευσυνειδήτα για τη διάλογος.

δικαιοσύνη, για την ελευθερία της Απόδοση σκηνικού με:

πατρίδας μου και διερωτώμαι ποιος Φωτογραφίες βασανιστών.

από σας δεν θα'κανε το ίδιο αν Σταθμός Ομορφίτας ή Αγίου Δομετίου.

βρισκόταν στην ίδια θέση με μένα. Θα Φωτογραφία Κυριάκου που μιλά.

αισθανόμουν ντροπή αν δεν έπαιρνα Εικόνα επιταγμένου σπιτιού, πλάϊ στο σταθμό όπου και οι βασανισμοί.

Περιτείχισμα, σιδερένια ψηλή είσοδος.

Πλάϊ δημοτικό σχολείο.

Οι ανακριτές δεν είχαν καμιά αμφιβολία. Από τον Κυριάκο Μάτση δεν θ'άκουγαν λέξη για όσα ήθελαν. Το σύνθημα των βασανιστηρίων δόθηκε. Το ανακριτήριο μετατράπηκε γι' άλλη μια φορά σε θάλαμο απάνθρωπου μαρτυρίου.

Γρονθοκοπούσαν τον αγωνιστή. Τον κλωτσούσαν. Ποδοπατούσαν το κορμί. Τον μαστίγωναν αλύπητα. Τον κτυπούσαν στα γεννητικά όργανα. Οι πόνοι ήταν φριχτοί. Αβάσταχτη η οδύνη. Λιποθυμούσε το ανυπεράσπιστο θύμα. Τον συνέφερναν κι άρχιζαν από την αρχή. Τον είχαν κατανήσει σωματικό ράκος. Εφάρμοσαν τις πιο σαδιστικές μεθόδους βασανισμού. Χρησιμοποίησαν κάθε μέσο εξαναγκασμού. Εξάντλησαν όλα τα εφευρήματα της νοσηρότερης φαντασίας. Οι κραυγές του πόνου ήταν σπαρακτικές. Τα ουρλιαχτά, οι οιμωγές, σύνθεταν, για όσους άκουγαν, μια φοβερή ατμόσφαιρα φρίκης κι απόγνωσης. Πέντε μερόνυχτα βασάνιζαν τον Κυριάκο Μάτση.

Κουράζονταν οι βασανιστές,

Αποδίδεται με
υπάρχουσες εικόνες

Οι 5 ανακριτές περικυκλώνουν τον ανακρινόμενο. Τον γρονθοκοπούν, τον κλωτσούν. Ο αγωνιστής γέρνει αντίθετα με τις γροθιές. Πέφτει. Χορεύουν στο στομάχι του. Τον κλωτσούν.

Ήχοι πληγμάτων και βογγητών πόνου.

Σύνεργα βασανισμού

Σχίζουν το πουκάμισό του. Του φορούν κουκούλα. Αποδίδεται ο τεχνητός πνιγμός. Λιποθυμά. Του πετούν νερό.

Τον χτυπούν με μαστίγιο. Ακούονται ήχοι φρίκης, ουρλιαχτά, πλαταγισμοί μαστιγίων. Το κορμί ραβδώνεται με αίμα. Απόδοση: Φωτογραφίες από βασανιστήρια.

Δένουν τον ανακρινόμενο στην αλυσίδα.

Κραυγή πόνου που καταλήγει σε οξείς λαρυγγισμούς.

εξαντλούνταν, άλλαζαν βάρδιες. Άμα απόκαμναν πια τον πετούσαν στο κελί νούμερο ένα, μα έβαζαν ένα φρουρό να μην τον αφήνει να κοιμηθεί.

Στις πρώτες μέρες κτυπούσε τον τοίχο δίνοντας σύνθημα ζωής στον αδελφό του, που ήταν εγκλωβισμένος στο διπλανό κελί. Μα τα χτυπήματα όλο κι εξασθενίζαν ώσπου έπαψαν ν'ακούγονται. Οι σπαραχτικές κραυγές έγιναν βογγητά κι ύστερα σαν ακατάληπτο μούρμουρο ετοιμοθάνατου.

Ο αγωνιστής ήταν ζωντανός-νεκρός. Μα η ψυχή στεκόταν πάντα όρθια, αλύγιστη κι άξια. Και το ηθικό μεγαλείο της, βρήκε την εκτυφλωτική του λάμψη, όταν ο κυβερνήτης στρατάρχης σερ Τζων Χάρτιγκ, σε μια πρωτοφανή κίνηση του, επισκέφθηκε την Ομορφίτα, συναντήθηκε με τον Κυριάκο Μάτση και του πρότεινε μισό εκατομμύριο λίρες για να του αποκαλύψει το κρησφύγετο του Διγενή. Ο ήρωας χτύπησε τη γροθιά του στο τραπέζι και φώναξε:

"Ου περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα, αλλά περί αρετής.
Ντρέπομαι για σένα".

Τα βασανιστήρια συνεχίζονται. Ακούονται βογγητά και ουρλιαχτά πόνου.

Αγκομαχητά.

Αλλαγές βασανιστών. Φεύγουν, επανέρχονται. Φωτογραφίες βασανιστών.

Συνθηματικά χτυπήματα σε ρυθμό "Ε Ε Ένωση" που σιγά-σιγά εξασθενίζουν. Αποδίδονται ήχοι επιθανάτιων ρόγχων.

Από υπάρχοντα στιγμιότυπα.

Πετούν τον κρατούμενο στο κελί. Χτυπά συνθηματικά στον τοίχο. Ο φρουρός δεν τον αφήνει να κοιμηθεί. Ήχοι συνθηματικών χτυπημάτων.

Εμφανίζεται ο κυβερνήτης με συνοδεία. Είναι κοντός, στρατιωτικός. Τον περιστοιχίζουν οι ανακριτές με πολιτικά ρούχα. Κάθεται στο γραφείο. Οδηγούν το Μάτση από το κελί 1. Ο Χάρτιγκ

Ο Μάτσης γύρισε, βγήκε από το γραφείο, πήγε στο κελί του κι έκλεισε την πόρτα!...

Ήταν από τα φωτεινότερα πνεύματα της Νεοελληνικής Ιστορίας.

Προσωπικότητα ακτινοβόλουσα, που ήθελε, μπορούσε και το κατόρθωνε, να μετουσιώνει την ιδεολογία σ'έμπρακτη έκφραση ζωής. Την ανώτερη πνευματική αναγκαιότητα σε ρυθμό αγωνιστικής δράσης. Τον πατριωτισμό σε αποστράπτουσα αρετή.

Ήταν φυσιογνωμία που οραματιζόταν τον ιδεώδη ανθρώπινο τύπο και διέθετε τη δύναμη που χρειαζόταν, για το θεμέλιωμα της πίστης πως το πρότυπο του ανθρώπου μπορούσε να καλλιεργηθεί σ'οποιοδήποτε μέρος της γης, ν'ανθίσει και να καρπίσει, φτάνει να υπήρχε η προδιάθεση της ανθρωπιάς και η πνοή της λεβεντιάς που θα θέριευε τον άνθρωπο. Τον άνθρωπο που θά'σκυβε στη γη, θα την

έσκαφτε με δημιουργικό σθένος, θα την πότιζε με τον τίμιο ιδρώτα του και θα εμπνεόταν από τη θέληση νά'ναι λυτρωμένος και λεύτερος.

Οι Άγγλοι τον έκλεισαν στα Κρατητήρια

προτείνει ένα βαλιτσάκι. Ο ήρωας χτυπά το χέρι του στο γραφείο, φεύγει, κλείει την πόρτα με πάταγο. Κατεβαίνει στο κελί, κάθεται στο δάπεδο.

Από ταινίες άφιξης του Χάρτινγκ και συνομιλιών Λήδρα Πάλας.

Η εικόνα του ήρωα αρχίζει να διαγράφεται σε ύφασμα και να ξεδιπλώνεται από μια ρυτίδα του βουνού σαν σημαία.

Εικόνες από σκηνική παράσταση σταδίου.

Άνθρωποι με κασμάδες σε κορφές σκάβουν το βουνό. Ήφαιστος
Τεχνικής Σχολής
Λευκωσίας.

Κοκκινότριμιθιάς με τον αριθμό Πολιτικού Κρατουμένου 196, όπου η διαφωτιστική και η ευρύτερη δράση του ήταν εξαιρετες.

Απέδρασε με συναγωνιστές του. Ο Διγενής του ανέθεσε την τομεαρχία Πενταδακτύλου. Οι Άγγλοι τον συνέλαβαν ξανά. Ενώ τον μετάφερναν με στρατιωτικό αυτοκίνητο στα ανακριτήρια συνεννοήθηκε με το σύντροφό του και στον Καραβά πήδηξαν από το αυτοκίνητο και διέφυγαν μέσα από τα καταιγιστικά πυρά των αυτομάτων και την άγρια καταδίωξη του στρατού.

Οι δραπέτες διέφυγαν. Ο ήρωας συνέχισε τη δράση του στην επαρχία Κερύνειας. Και το Νοέμβριο του 1958 πήρε το δρόμο για τη συνάντησή του με το θάνατο που του είχε στήσει το τελευταίο καρτέρι στο Δίκωμο.

Οι Άγγλοι άρχισαν εντατικές έρευνες αποκλείοντας τον Άγιο Γεώργιο και τον Καραβά. Ο καταζητούμενος τομεάρχης διέσπασε τον κλοιό του στρατού, διολίσθησε στην Κερύνεια, προωθήθηκε στο Μπέλλα-Παίς και τέσσερις μέρες μετά ορειβάτησε προς το Δίκωμο.

Κρατητήρια Κοκκινότριμιθιάς. Φωτογραφ.

Τρόπος και σημείο απόδρασης.

Λαγουδερά. Πενταδάκτυλος,
Κερύνεια.

Καραβάς. Περιβόλια. Φωτογραφίες
Ζακ Ιακωβίδη.

Από υπάρχοντα.

Οικία Ανδρέα Καρεφυλλίδη οδός
Ελλάδος, Κερύνεια

Στρατιωτικό αυτοκίνητο μπροστά
από το προσκήνιο. Δύο πηδούν και
τρέχουν. Οι στρατιώτες παίρνουν
θέσεις και πυροβολούν με στεν,
τόμσον, μπρεν, καταιγιστικά.

Στρατός, μεγάφωνα αναγγέλλουν
κατ'οίκον περιορισμό, στα Αγγλικά
και στα Ελληνικά. Κρησφύγετο, σπίτι
Καρεφυλλίδη στην οδό Ελλάδος 7
Φωτίζεται το σκηνικό Πενταδακτύλου

Ο ήρωας ορειβατεί προς το Δίκωμο.
(Η σκηνή μετακινείται στο βουνό)
Κρησφύγετο στην οικία Διάκου.
Συνάντηση Μάτση και 2 ανταρτών.

Από παράσταση σταδίου

Διέταξε το σύντροφό του Γρηγόρη Ευτυχίου να παραμείνει στην περιοχή κι ο ίδιος έφτασε στο Δίκωμο, όπου συνάντησε τους αντάρτες Ανδρέα Σοφιόπουλο και Κώστα Χριστοδούλου. Το απόγευμα της 17ης Νοεμβρίου 1958 εμφανίστηκαν έξω από το χωριό καμιά σαρανταριά Άγγλοι στρατιώτες. Στις 19 Νοεμβρίου, ώρα 9.30 το πρωί, οι στρατιώτες έκαναν έρευνα στο σπίτι του Κυριάκου Διάκου όπου κρυβόταν ο τομεάρχης κι οι δύο σύντροφοί του σε υπόγειο κρησφύγετο. Οι κυνηγημένοι άκουγαν τα βήματα των στρατιωτών στο δάπεδο.

Οι Άγγλοι αποχώρησαν αλλά το χέρι της προδοσίας τους επανέφερε στις 12.30'. Τους έδειξε το στόμιο του κρησφυγέτου. Άρχισαν να σπάζουν την απόφραξη. Ακούστηκε φωνή στα Ελληνικά:

"Έ Μάτση, παραδόσου".

Γέμισαν τα όπλα τους οι τρεις αντάρτες, έκαψαν τα έγγραφα.

Η φωνή εξακολούθησε να καλεί το Μάτση να παραδοθεί διαφορετικά θα τον έκαιαν με πετρέλαιο.

Το μεγαλείο του Γρηγόρη Αυξεντίου επαναλαμβανόταν.

Εικόνες αγωνιστών

Από υπάρχοντα

Στρατός στο Δίκωμο (σαράντα στρατιώτες). Ομάδα διενεργεί έρευνες στο σπίτι, πάνω από το κρησφύγετο. Φεύγουν οι στρατιώτες και επανέρχονται.

(Οι σκηνές από αυθεντικά κινηματογραφικά)

Μαύρη μορφή με χέρι που δείχνει το στόμιο του κρησφυγέτου.

Από παράσταση σταδίου

Οι Άγγλοι χτυπούν στο κάλυμμα του κρησφυγέτου.

Οι τρεις αντάρτες οπλίζουν. Καίουν χαρτιά. Ένα όπλο εκπυρσοκροτεί.

Βλπ. Ταινίες ΣΙΜΑΕ

Μεταλλικά δοχεία (τάγκια) με πετρέλαιο στο σπίτι.

Από παράσταση σταδίου

παραδοθούν. Ο ίδιος αρνήθηκε.

Φώναξε:

"Δεν θα βγω ζωντανός. Αν θα βγω, θα βγω πυροβολώντας".

Κι όμως δεν ήταν δυνατό να βγει πυροβολώντας. Κι αυτό ήταν το δράμα του Κυριάκου Μάτση. Το στόμιο ήταν στενό. Για να βγει κάποιος έπρεπε να έχει τα χέρια υψωμένα και να στηρίζεται στα τοιχώματα της οριζόντιας εξόδου. Δεν μπορούσε, δεν ήταν δυνατό να βγει πυροβολώντας. Δεν είχε την ευκαιρία να στήσει μάχη...

Οι Άγγλοι έριψαν χειροβομβίδες στο κρησφύγετο. Ο ήρωας πέθανε έχοντας αγκαλιασμένα δυο αυτόματα. Το δεξί του πόδι ήταν αποκομμένο κι απανθρακωμένο. Το αίμα του έσταζε στο δάπεδο, σπονδή και προσευχή στο θυσιαστήριο της λευτεριάς.

Ο Αρχηγός της ΕΟΚΑ Διγενής κυκλοφόρησε προκήρυξη για τη θυσία του ήρωα:

Η προκήρυξη για το Μάτση.

«ΖΗΤΩΣΑΝ ΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΜΑΣ»

Ένας ακόμη ήρωας έπεσε και εκόσμησε το Πάνθεον του Κυπριακού αγώνος, ο ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΣΗΣ.

Ο ηρωικός θάνατός του:

Χαράσσει για μια φορά τον

Ο Μάτσης διατάσσει έξοδο των συντρόφων του. Βγαίνουν με τα χέρια ψηλά από την τρύπα.

Αναπαράσταση εξόδου.

Ο ήρωας κρατεί τα όπλα του. Ρίχνουν χειροβομβίδες. Εκρήξεις. Το κρησφύγετο στους καπνούς.

Βλπ. Σκυταλοδρομία θανάτου. Πάνω από τον Πενταδάκτυλο μορφή πατά στις κορφές. Γιγαντιαία παράσταση σε νέφη καπνών. Κρατά σημαία και σταυρό.

Από παράσταση σταδίου Την ίδια στιγμή πολλές γαλανόλευκες στα κάστρα και στις κορφές.

Πενταδάκτυλος. Η οροσειρά διακρίνεται μουντή στο μισοσκόταδο. Καταχνιά. Φωτάκια στο Δίκωμο. Ένα φως δυνατό σαν φάρος στο σημείο της θυσίας ή πυρσός αναμμένος στο σκοτάδι.

Σαραντάπηχη η σιλουέτα ξεθηκαρώνεται πάνω από τα βουνά. Κρατά τεράστιο σταυρό - δαυλό φλεγόμενο που δείχνει τα κορφοβούνια. Σημαίες γαλανόλευκες

αιματοβαμμένο δρόμο, που κάθε αγωνιστής μας θα ακολουθήσει, για να αντιμετωπίσει τον τύραννον, με τον δάκτυλον πάντα στην σκανδάλην και με την σταθεράν απόφασιν να τον συντρίψει ή να πέσει ο ίδιος.

Δείχνει σε κάθε Κύπριον Έλληνα (άνδρα, γυναίκα, παιδί) τον δρόμον της τιμής και του καθήκοντος, που πρέπει να ακολουθήσει, για να κατισχύσει τελικώς ο αγώνας μας.

Διαλαλεί ανά τον πεπολιτισμένον κόσμον με ποία ιδανικά, ποίαν θυσίαν, ποία ηθικά εφόδια κοσμούνται οι μαχηταί της Κυπριακής Λευτεριάς.

Τα κενά εκείνων, που μας αφήνουν για πάντα, συμπληρούνται αμέσως με τα εφεδρείας μας, αι οποίαι με την σειράν των ανυπομονούν να εισέλθουν εις τον αγώνα και με την ευγενή φιλοδοξίαν να φανούν υπέρτεροι των προκατόχων των.

Τέτοια λεβεντογενιά, με ηρωϊκούς νεκρούς και τιτάνας αγωνιστάς, ποτέ δεν πεθαίνει, αλλά πάντα ΝΙΚΑ.

Αιωνία η μνήμη των νεκρών αγωνιστών μας. Ζήτωσαν οι αγωνισταί μας.

ΕΟΚΑ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΔΙΓΕΝΗΣ.

και Βυζαντινές βγαίνουν μεσ' από τα σπλάχνα του βουνού κι ανεμίζουν.

Μουσική ηρωϊκή. Από παράσταση Σταδίου.

Η αυγή ροδίζει πίσω από την οροσειρά.

Μια τεράστια γαλανόλευκη σημαία ξεδιπλώνεται, κυματίζει και καλύπτει τα βουνά.